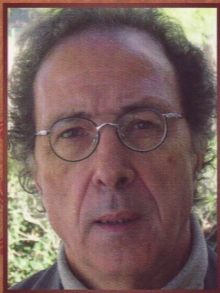

JOSÉ LENZINI

POSLEDNÉ
DNI
ALBERTA
CAMUSA

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Edícia ____ knižnica
svetových
autorov ____ zv. 16

JOSÉ LENZINI
POSLEDNÉ DNI ALBERTA CAMUSA

JOSÉ LENZINI

POSLEDNÉ DNI
ALBERTA CAMUSA

Z francúzštiny preložila
VLADIMÍRA KOMOROVSKÁ

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Copyright © ACTES SUD 2009

Translation © Vladimíra Komorovská 2011

Notice © Vladimíra Komorovská 2011

Cover design © Dušan Babjak 2011

Slovak Edition © Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov,

spol. s r. o. Bratislava

e-mail: vsess@stonline.sk

<http://www.vsss.sk>

Dielo vzniklo s finančnou podporou Literárneho fondu SR

S FINANČNOU PODPOROU
MINISTERSTVA KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

VYDAVATEĽSTVO

SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV, spol. s r. o.

José Lenzini: Posledné dni Alberta Camusa

Z francúzskeho originálu *Les derniers jours de la vie d'Albert Camus*, ktorý vyšiel vo vydavateľstve ACTES SUD Arles v roku 2009, preložila a edičnú poznámku o autorovi napísala Vladimíra Komorovská.

Zodpovedná redaktorka Natália Petranská Rolková

Obálka Dušan Babjak

Sadzba a tlač ETERNA Press, s. r. o.

Prvé slovenské vydanie

Printed in Slovakia

ISBN 978-80-8061-451-5

Tebe Marie,
ktorá si priskoro odišla,
no aj tak by si nemohla
čítať túto knihu...

Biedny život priúča umeniu mlčanlivosti.

Seneca

PREDHOVOR

Táto naratívna kniha zachytáva zostávajúce dni Alberta Camusa. Ako jej autor sa starostlivo pridrižiam presných údajov. Jeho poslednú cestu načrtávam s úsilím verne zobrazíť skutočnosť, ako sa odráža vo viacerých dielach, v novinových článkoch alebo ako vyplýva zo svedectiev získaných z iných materiálov či prednášok. Svedkovia – Camusovi blízki a priatelia, sekretár, spoločníci na cestách alebo redakční kolegovia – mi povolili zverejniť niekoľko príhod, ktoré tomuto extrovertnému človeku dodávajú ľudský rozmer.

Narácia, ktorou sa ťahá niť mlčanlivej matky, približuje situácie, kde si možno predstaviť Camusa v konfrontácii s osudom, čo sa mu javil v nejasných črtách. Tento fakt zamestnával a znepokojoval tvorcu *Cudzince* či *Caligulu*, ako románopisca či publicistu, ako filozofa či človeka. Preto som sa rozhodol zahrnúť do knihy súbor citátov vybraných z Camusovho diela. Neraz krátke citácie, ktoré spomínam na jej stránkach, prispievajú k hodnovernosti jej obsahu a pravdivosti jej slov. Uvádzam ich v priamej reči v úvodzovkách, aby sa dali odlišiť od ostatného textu. Rozhodol som sa neodvolávať na primárne pramene v snahe nenarušovať naratívnu súvislosť častým odkazovaním na poznámky pod čiarou. Úprimne si želám, aby citácie podnietili čitateľov vziať do rúk Camusovo dielo, opäť sa k nemu vrátiť a ponoriť do mlčanlivosti, ktorá ho obohacuje.

PONURÝ BYT

„To je priskoro...“

Vyriekla iba tieto tri slová s úsilím o čo možno najlepšiu artikuláciu. Tri slová po dlhom mlčaní, v ktorom sa tajilo tolko prehltnutých viet, bolestných a holých ako púšť. Nemohla plakať. V hrdle jej zaviazla ukrutná žeravá hrča, spaľovala jej útroby a vysušovala slzy. Obe netere Paule a Lucienne sa držali v úzadí, trochu prekvapené, že sa nepustila do plaču. Nehybne vyčkávali so spustenými rukami, nevediac, čo si počať, čo povedať, aký postoj zaujať.

Starena mimovoľne preniesla pohľad na fotografiu, čo sa vynímala na policičke. Syn na nej zmeravene stál v nepremokavom plášti, hľadel úkosom s cigaretou v ruke, jeho pohľad sa teda nemohol skrížiť s matkiným. Ten pohľad, z ktorého presvitala neha snúbiaca sa s nezúčastnosťou. Ten pohľad, z ktorého mnohí vyčítali ľahostajnosť, čo nikdy nepopieral, nesporne preto, aby nemusel ospravedlňovať „slabú povahu“ vyvierajúcu z dlhých chvíľ strávených mlčivosťou v matkinej spoločnosti... Vlasy jej síce zbeleli, vrásky na tvári sa jej prehĺbili, no uchovala si svoj nevelký rovný nos a vrúcny pohľad gaštanových očí.

A predsa „tá tvár čímsi udivovala. Nešlo len o akúsi masku, čo jej únava alebo nejaký podobný neduh dočasne vtlačil do črt, skôr o neprítomný či roztržitý výraz, čo ustavične sprevádza podaktorých nevinných, tu sa však matne snúbil s krásnymi črtami“.

V malom vlhkom byte, kde sa vznášala vôňa polievky a vosku, vládlo šero. V miestnosti zavislo ticho, len sklenené tabule jediného okna sa zachveli, keď okolo prehrmela električka, ktorá prenikavo vyzváňala a na okamih prehlušila neutíchajúci pouličný ruch. Matke to neprekážalo. Bola hluchá, už dávno nič nevnímala okrem vibrácií. Ak si nepomáhala pohľadom. Každodenné zvuky zachytávala celým telom, ale vôbec ich nerozoznávala.

„Naozaj priskoro...“ zopakovala, chytila rámik do hrčovitých prstov a nastavila ho skúpemu svetlu končiaceho dňa. „Albert! Úbohý Albert! Ako jeho otec... Takí mladí! Oba-ja...“

Netere si vymenili pohľady, zatvárali sa neveriacky. Pravdaže, Albert bol ešte mladý... štyridsaťsedemročný! V takom veku sa neumiera. Ani tak ďaleko od domova. Taký je však osud...

Stará žena inštinktívne preniesla pohľad na iný rám zavesený na stene, na vojenské vyznamenanie manžela, ktorý zahynul v bitke pri Marne. Pokyvovala hlavou, znovu sa cítila ako sirota a súčasne vdova.

Zovrela rámik prstami zdeformovanými kĺbovým reumatizmom. Rada by preriekla. Nevládala. Nikdy to nedokázala. Odjakživa žila pohrúžená do nepominuteľnej mlčanlivosti ako ľudia, čo nevedia rozprávať, až vzbudzujú strach, a nakoniec sa zmieria s faktom, že nič nevravia, lebo nevedia prehovoriť.

Potom nezúčastnene sledovala ruch na ulici. Okolo prstov si ako obyčajne omotávala a vzápätí odmotávala vreckovku, ktorú neskôr položila na jeden z mála kusov nábytku v miestnosti.

V spomienkach sa vrátila do minulosti... Od siedmeho novembra 1913 tak rýchlo ubehol čas. Albert sa narodil o druhej nadržanom. V tú chladnú noc prežila veľké útrapy v škripajúcom voze, ktorý sa jednoducho zabáral do rozmôčeného blata na ceste. A následne prišiel na svet. Rozvážne. Neohlásil sa plačom. Ďalší chlapec po Lucienovi, ktorý mal tri roky... Dobré sa stalo! Otec bol spokojný. Aj Catherine. Medzitým už stihli všetko pripraviť pre dieťa v neveľkom dome v Mondovi. Práve v tom vinohradníckom kraji *Le Chapeau de Gendarme* pracoval otec ako pivničiar. Agrárna vieska pri Bône vo východnom Alžírsku pôsobila príjemne. Dobré sa tam žilo. Na čerstvom vidieckom vzduchu, odkiaľ takmer celkom vymizla malária. Malý Albert však trpel očnou chorobou a rodinný lekár neskrýval ustarostený výraz na tvári. Poradil rodičom, aby sa usídlili neďaleko Alžíra, kde sa poskytuje lekárska starostlivosť na vyššej úrovni. Tak sa v júli s oboma deťmi nastahovala k matke, ktorá bývala v malom byte v Quartier de Belcourt, neveľmi vzdialenej od centra Alžíra. Starena mala dosť tvrdú povahu. Bol to jej typický postoj k životu. Keď žena sama vychováva deväť detí, nesmie prihliadať na city a uplatňovať nežnú výchovu. V podstate nebola zlá, hoci nelútostne vyšľahala chlapca korbáčom, keď vyviedol hlúposť.

Vyžadovalo si to len štipku trpezlivosti. Otec Lucien určite príde za nimi hneď po vinobraní. Nájde si prácu a presťahujú sa do väčšieho bytu. Dovtedy vydržia aj v provižórnych podmienkach. Byt v Belcourte nebol priestranný.

Pozostával iba z troch miestností. Stará matka s prakticky nemým synom obývali samostatné izby, Catherine sa delila s deťmi o tretiu miestnosť. Na noc rozprestierala lôžka... ráno ich musela poskladať, lebo cez deň slúžila ako jedáleň.

„Je to provizórium...“ Nemohla tušiť, že Luciena povolajú do zbrane. Veď o niekoľko týždňov sa vráti. „Je to len formalita... Všetci to tvrdia!“

Starena zabodla pohľad do pozláteneho rámu, na ktorom viselo vojenské vyznamenanie a vojnový kríž. Pamätala si na ten októbrový deň; na podeste, kde s matkou práve čistila zemiaky, zastal dobre oblečený a mierne zadychčaný pán. Len čo nabral dych, spýtal sa:

„Vy ste pani Catherine Camusová, rodená Sintèsová?“

„Nie, ona,“ odvetila jej matka, utierajúc si ruky do veľkej modrej zástery, a s nedôverou si premeriavala rozpacitého muža, ktorý sňal klobúk z hlavy a pripomínal exekútora prinášajúceho nepríjemnú zvesť.

„Mohol by som sa s ňou porozprávať?“

„Viete... ona nepočuje. Je hluchá! A skoro vôbec nerozpráva... Aj tých pár slov vysloví úplne nezrozumiteľne...“

„Je mi ľúto, ale prišiel som vám oznámiť, že jej manžel... Napokon, tu je úradný list.“

„Ale... ja neviem čítať.“

„Je to smutné, pani, teda... tá správa, čo vám musím oznámiť. V liste sa uvádza, že Lucien Camus padol na poli cti. Nuž tak. Prijmite moju úprimnú sústrasť v mene vlasti.“

Nasledoval náznak poklony, potom obradne vložil úradný list do obálky, ktorú jej podal, a zišiel po tmavom scho-disku. Catherine sa spýtala:

„O čo ide?“

„O Luciena! Padol vo vojne!“ nešetrne jej zvestovala mat-

ka zvýšeným hlasom, zdôrazňujúc každú slabiku, aby slo-
vám dobre porozumela.

„Ale, ale, ale... to nie je možné...“

Dobre vedela, že jej manžel utrpel zranenie. Veď ho ošet-
rovali. Z nemocnice v Saint-Brieucu jej poslal pohľadnicu,
aby ju ubezpečil, že sa cíti lepšie. Už by mal byť uzdravený!

„Nie, zahynul...“ opakovala jej matka, lebo cítila, že dcéra
pochybuje o jej slovách.

Až do chvíle, kým Catherine nezložila obálku vo dvo-
je a nevopchala ju do vrecka na zástere. Potom sa mlčky
utiahla do kúta miestnosti, bezvládne ležala na posteli,
v hrdle jej navrela rovnaká žeravá hrča. Už vtedy si uve-
domila, aj keď to nikdy nevedela vyjadriť, že „zúfalstvo sa
prežíva potichu. Koniec koncov, keď sa odráža v očiach,
mlčanlivosť nestráca zmysel“. V zreniciach sa jej zrači-
la bezodná prázdnota, ktorú musela od tej chvíle prekle-
núť. V čase nekonečného čakania vrhala tajuplné pohľady
do pochmúrnych spomienok; v jedných uzrela akúsi bla-
ženosť, kým v druhých odriekanie, ľahostajnosť ku každo-
dennosti.

Oveľa neskôr otvorila obálku, v ktorej našla diplom
a šrapnelový črep vyoperovaný z manželovej hlavy. Pod
nohami sa jej prepadávala dlážka. Oťaželi jej údy. Z naj-
hlbších útrov sa jej vydral ťahavý rykot. Otvorila ústa, ryk
vyústil do nejasného chrapotu. Keď sa vystrábila z indispo-
zície, lekár jej vysvetlil, že prekonala záchvat porážky, kto-
rý sa môže prejaviť v podobe ťažkostí s vyjadrovaním. Po-
pravde mu nerozumela, veď bola prakticky nemá násled-
kom brušného týfu, ktorým sa nakazila ako dvanásťročná.

Vojna v nej umlčala aj útržkovité slová v okamihu, keď jej
usmrtila manžela.

„Lucien bol ešte veľmi mladý... Nemal ani tridsať!“ Sotva

dvadsaťosem rokov. O tri menej ako ona. A žili spolu len päť rokov. Kratšie než trvala vojna, pomyslela si, pokúšajúc sa o výpočet, ktorý sa rýchlo rozplynul v prúde hmlistých spomienok na ich spolužitie v Mondovi.

A hľa... teraz žila tu. Sama v nevelkom byte, kde už prežívali iba tiene, spomienky a zopár fotografií či pohľadníc uložených v kovovej skrinke. Ešte vždy bez vodovodu, bez elektriny, bez ústredného kúrenia. Nemala rádioprijímač, ba ani knihy. Užívala záchod spoločný pre tri byty na podlaží.

„Nikdy sme sa veľa nezhovárali,“ pomyslela si tak intenzívne, až sa nazdala, že to vyslovila nahlas pred oboma ženami, ktoré rozpačito čakali v kúte miestnosti. Členovia tejto rodiny zachovávali diskretnosť ako v mnohých iných; neuchyľovali sa k citovým výlevom ani k zbytočným slovám. Správali sa zdržanlivo. „Čím menej rečí, tým lepšie sa človek cíti...“ Kto nechce mať ťažkosti, musí sa naučiť mlčať. Dôležité je mať dobrú prácu, dobré hodnotenie od nadriadených, strechu nad hlavou a dostatok jedla. Zvyšok je prepych, o ktorom hovoria tí, čo v ňom žijú.

Pamätala si na tie zašlé časy, na skon svojej matky; potom ju navždy opustil brat Lucien, ktorý sa jedného dňa postavil proti Antoinovi, obchodníkovi s rybami, čo sa o ňu vážne uchádzal a nosieval jej kvety i pomaranče. Vždy chodieval slušne oblečený, nikdy sa neznížil k nevhodným posunkom. Po dvadsiatich rokoch vdovstva a samoty začala veriť v lepší život. Zašla ku kaderníkovi a dala si ostrihať vlasy. Matka jej nadávala do pobehlic. Nebránila sa. Radšej sa prestala s tým pracovitým dobrákom stretávať. To sa na ňu podobalo. Akiste pociťovala takú istú intenzívnu zatrpknutosť, aká bola jej neschopnosť nahlas ju vyjadriť.

A už vôbec nevedela namietat'. „Jej osud sa naplnil odriekanim.“ Ako monotónny bzukot, ktorý ju kedy-tedy ovládol a v ktorom sa zrejme vyžívala.

Podišla k oknu ako zvyčajne a uprela pohľad na okolo-idúcich ľudí, ktorí sa stretávali, zdravili, nenútene prechádzali po Rue de Lyon, kým nezmizli za fikusmi s kmeňmi vybielenými vápnom a vyrovnanými v rade ako pri prehliadke. Dívala sa, no nevnímala hybké vozíky, za ktorými utekal krdeľ detí, ani červené električky vystreľujúce iskry po dotyku s dlhým trolejovým vedením. „Za jej chrbotom sa pozvoľna znášalo šero. Pred ňou sa sčista-jasna rozsvietili neónové nápisy obchodov. Ulica sa zaplnila ľuďmi a svetlom. Pohrúžila sa do nekonečného rozjímania.“ Deň sa chýlil ku koncu. Už neuvidí Alberta... aspoň naposledy? Bude musieť všetko zariadiť so starším synom Lucienom. Istotne k nej bez meškania príde.

Otočila sa k svojim neteriam a trasľavým hlasom prehovorila:

„Albert priveľa fajčil...“

„Ale... Veď to bola tragická autonehoda! A nesedel za volantom.“

„Pravda... Ale aj tak...“

„Teta, to je osud. Veď vieš, že nemal rád autá. A už vôbec nie rýchlosť... Neraz vravieval, že neexistuje nič absurdnejšie, ako zahynúť pri autonehode!“

Paule a Lucienne podišli k drobnej, hrčovitej a vyziabnutej starene. Objali ju a nežne pohládzali po zhrbenom chrbte. Vzápätí sa pobrali preč, no zdalo sa, že teta to nezvala na vedomie. Načisto ju pohltila prázdnota, z ktorej ju nik nemohol vytrhnúť, len na jej dne nachádzala akési naplnenie.

Zamestnávali ju myšlienky súvisiace s povinnosťami, ktoré ju čakali nasledujúci deň; musí si pripraviť veci a upovedomiť priateľov z celej štvrte, obchodníkov, Albertovho učiteľa. Jej starší syn Lucien im to náležite vysvetlí. Určite im to bude vedieť oznámiť, veď pracuje ako účtovník. V podstate sa ešte o ničom nerozhodlo; ktovie, či vôbec pôjde na pohreb. Nemala rada lietadlá, a hoci sa dalo dostať do metropoly aj loďou, akiste to dlho trvalo... Celá záležitosť jej spôsobovala samé problémy.

Zišla jej na um zvláštna myšlienka; asi by sa mala pomodliť. Chvíľu nad ňou premýšľala, potom sa zháčila, lebo „nechcela nikoho vyrušovať“.

Poniže ulice sa ľudia hlučne bavili, chlapci sa s výskotom naháňali, kvílivý zvuk harmoniky prehlušila hučiacia siréna z neďalekej fabriky, z ktorej stúpala aróma pražiaccej sa kávy. Miešala sa s vôňou ošúpaných pomarančov, ktoré vysypali robotníci liehovaru Amer Picon na chodník; kde-kto načrel do hromady a vytiahol si pochúťku ako doplnok k jednotvárnej strave. Nadišiel čas, keď *chudobná štvrť* všemožne bojovala proti spánku a úzkostlivo sa upínala na deň, ktorý jej typickým pouličným ruchom pomáhal potláčať ospalivosť a riziko, že upadne do zabudnutia či amnézie.

V prítmí miestnosti sa črtal tieň. Naposledy navštívil malý studený byt. Opanoval ju nejasný pocit, že jej za chrbtom stojí dieťa. Možno prišiel Albert a upiera na ňu zrak. Ako včera nepochybne „spoznáva chudú postavu s kostnatými plecami a zastane, bojí sa... Súcití s matkou, značí to vari, že ju má rád? Nikdy ho nepohladila, lebo to nevedela. Dlho si ju teda nepohnuto premeriava. A cíti sa čudesne. Uvedomí si, že sa znepokojuje“.